

curruntur, nisi post sententiam; Castr. Sanch. Salm. etc. (1). 2. Quod raptor mulieris invitæ incurrit impedimentum, et poenas, licet cum illa prius contraxerit sponsalia, uti recte docent Castr. Escob. Sa, Sanch. Conc. Corn. Salm. etc. (contra aliquos), cum constet ex Concilio incurri impedimentum, quoties mulier invita rapitur (2). Dubium fit autem, an in casu raptus etiam sponsalia invalidentur? Affirmant Bonac. Pont. Sanch. Dicast. Salm. et alii communius. Verum opposita, quam tenent La-Croix, et Holzm. (3) cum Perez, Pichler, Kimer, et aliis, mihi probabilior videtur; quamvis enim leges poenales extendantur ad casus in quibus eadem currit adæquata ratio, prout dictum est *tract. 2. n. 78*; in nostro tamen casu non eadem ratio militat, nam matrimonium non est rescindibile sicut sponsalia sunt.

PUNCTUM VI.

DE MATRIMONII IRRITI REVALIDATIONE.

77. *Quandonam impedimentum dicendum est occultum.*
 78. *Quid si parochus et testes conscii erant impedimenti, etc.*
 79. *Qui fecte contraxit, an teneatur verum præstare consensum.*
 80. *An qui contraxit ex metu, aut fecte, teneatur patefacere nullitatem.*
 81. *An ablato impedimento debeat pateferi nullitas ignorantibus.*
 82. *Quomodo exigi debeat consensus ab ignorante.*

77. Hic prænotandum 1. matrimonium probabiliter validum, habendum esse certe validum, quia præsumitur Ecclesia certe dispensare in impedimento, quoties adest vera probabilitas de matrimonii valore, ut dictum fuit *tr. n. 27*. Prænotandum 2 (uti dictum est *hic n. 29*.) ad revalidandum matrimonium nullum ex defectu occulto, sufficere consensum solum externum sponsorum,

(1) Lib. 6. n. 1407. v. not. hic. — (2) Lambert. notif. 87. n. 45. in fin. — (3) La-Croix l. 6. p. 3. n. 54. Holzm. de Matr. 4. 7. n. 271.

omissa assistentia parochi et testium illa enim jam adfuit. Itaque hic notandum impedimentum tunc dici occultum, juxta Fagnanum, cum non est notum nisi 4. aut 5. personis loci: sed Lambertini (4), cum Tiburt. Nav. Thesaur. et Syro, dicit esse occultum, licet sit cognitum 7. aut 8. personis. Cæterum dicunt Nav. Sanch. Azor. Avil. Salm. Reginald. Molin. Tourn. Bon. Castr. Tolet., etc. communissime, delictum aut factum tunc dici occultum, cum non est notum nisi majori parti regionis, parochiæ, aut viciniæ, ubi morantur saltem 10. personæ; et mihi constat s. Pœnitentiarum dispensasse in quodam casu quo impedimentum erat cognitum 10. personis. Hoc tamen intelligi debet, quoties prudens non adest timor, ne impedimentum fiat publicum, qui tunc non potest dispensari in impedimento ut occulto, licet esset notum tantum duabus personis, uti dicunt Layman, Sporer, Croix, Hurtad. Et idem dicit Fagnanus observandum, cum in clausula s. Pœnitentiariæ dicitur, *omnino occultum*, ut poni solet in impedimento *criminis*. Contra dicunt Sanch. et Lambert. cum Bon. de Leone, Girib. Tiburt. Navar. et pluribus aliis, quod aliquando factum est publicum materialiter, quia jam viciniæ cognitum est; sed formaliter est occultum quia ignoratur tale impedimentum; et tunc potest etiam ad s. Pœnitentiarum pro dispensatione concurrere, tanquam occultum (5).

78. His positus quaeritur 1. an revalidandum sit matrimonium coram parochi et testibus, cum tempore quo contractum fuit conjuges erant conscii impedimenti? Affirmant Sanchez Ledesma et Croix, et alii probabiliter, quia tunc illi non fuerunt testes de valore matrimonii, sed potius nullitatis; sed probabilius negant Coninch. Tambur. Gobat. et alii, quia eorum assistentia a Tridentino

(4) Card. Lamb. notif. 87. n. 45. in fin. — (5) L. 6. n. 1111.

non præscripta fuit ad testificandam matrimonii validitatem, sed ad ejus celebrationem, ne quis (ut exprimit Concilium) fraudulenter plura matrimonia ineat; imo hic est stylus sacræ Pœnit. (1).

79. Quaeritur 2. an qui fecte contraxit, teneatur ad revalidandum matrimonium per verum consensum? Affirmant Castrop. Roncagl. Concina Salmant., etc. dicendo quod una pars jam corpus suum tradiderit per consensum, tenetur altera pars, ut æqualitatem servet, tradere etiam corpus suum per verum consensum; sed probabilius Sanch. Navar. Henriq. Arag. Hurtad. Gutt., etc. negant (modo matrimonii revalidatio non requireretur ad reparanda damna ex dolo illata); ratio est, quia deficiente consensu alterius, contractus fuit nullus, et per consequens nulla intercessit alterius partis traditio, adeo ut eadem pars remaneat in eo casu libera, non secus ac si unquam consensum dedisset (2).

80. Quaeritur 3. an qui fecte, aut metu contraxit (quo casu matrimonium est nullum, ut diximus *numer. 64.*), si velit matrimonium revalidare, verum præstando consensum, teneatur alteri parti manifestare matrimonii nullitatem? Negat sententia communior cum Sanchez Lessio Navar. Laym. Tournely Roncaglia Bonac. Salmant. et aliis pluribus cum s. Antonino et s. Thoma (3), qui loquendo de matrimonio metu inito, dicit: *Ex consensu libero illius qui primo coactus est, non fit matrimonium nisi in quantum consensus procedens in altero adhuc manet in suo rigore; unde si dissentiret, non fieret matrimonium*. Igitur si metum passus consensum præstat, jam matrimonium revalidatur. Ratio est, quia in contractu matrimoniali non est necessaria simultas physica consensuum, sed sufficit moralis, nempe ut una pars consensum suum præstat, dum alterius partis consensus

(1) L. 6. n. 1112. — (2) N. 1113. — (3) S. Thom. sup. quæst. 47. a. 4. ad 2.

semel præstitus adhuc perseverat in aliquo effectu, nimirum per copulam maritalem, aut per cohabitationem. Idem tenet p. Cuniliati (4) cum s. Bonaventura Paludano et Soto; atque non ob stare timorem quod si requireretur pars de novo consensu, forte non daret: nam hic dissensus interpretativus non est verus dissensus, et interim perseverat consensus semel præstitus. Id quod fortius urget pro hac sententia, sunt duo Canones, qui pro ea adducuntur: Primus est in *cap. Insuper 4. Quot matrimon. accus.*, etc. ubi in argumento sic habetur: *Invita desponsata postea sponte cognita, contra matrimonium non audiatur*. Secundus est in *cap. Ad id 21. de Sponsalib.* ubi dicitur: *Quamvis ab initio invita fuisset ei tradita, tamen, quia postmodum per annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire*. Itaque juxta hos textus spontanea copula, vel cohabitatio æquivalet libero consensui. Advertendum vero cum Sanch. Navar. Tournely, etc. ad hoc ut pars liberum ponat consensum, oportet ut sciat nullum fuisse matrimonium (5). Secunda autem sententia absolute tenet, quod ad revalidandum matrimonium manifestanda est alteri parti ejus nullitas; ita dicunt Castropalaus et Hurtadus apud Salmanticenses, et præsertim Pontius cum Comitolo (6), qui refert super hoc quandam declarationem Clementis VIII. qui consultus in simili casu, sic respondit. Ratio, quia consensus partis, quæ libere eum præstitit, ab initio fuit nullus, cum ceciderit super materiam inhabilem: unde cum materia postmodum habili facta fuerit, ad matrimonium revalidandum novus requiritur consensus sensibilibus signis præstandus, quandoquidem primus, cum fuerit invalidus, perseverare non potuit. Cardinalis Lambertini (7) sentit quod, cum agatur hic de valore

(4) Cuniliat. de matr. §. 29. n. 2. et 3. — (5) Lib. 6. n. 1114. — (6) Ibid. — (7) Lambertini notif. 87. n. 60.

Sacramenti, omnino hæc secunda sententia tenenda est tanquam tutior; tanto magis quod idem p. Sanchez (ut ait) qui oppositam tuetur, probabilior vocat. Ratio cæterum supra adducta videtur equidem satis fundata. Sed contra non video, quomodo responderi possit textibus supra relatis, et præsertim secundo in *cap. Ad id 21. de Sponsal.* ubi casus fuit, quod puella quædam, quæ prius in vita nupsit, deinde iudicans matrimonium nullum ad secundas transierat nuptias: at quia per annum cohabitaverat cum primo viro, præcepit Pontifex, ut ad eum rediret, urgente præsumptione quod sua longa cohabitatione jam consensum præstiterit: *Quamvis ab initio (repeto verba textus) invita fuisset ei tradita, item quia postmodum per annum ibi cohabitavit consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Papa igitur non habuit pro vera rationem Pontii, quod consensus libere præstus a viro eo casu per se nullus esset, tanquam cadens super materiam inhabilem; sed potius ut verum habuit, quod ille mariti consensus, moraliter perseverans, et se conjungens cum consensu postmodum præstus a muliere per suam cohabitationem, jam primum conjugium revalidaverat, et ideo præcepit, ut mulier ad ipsum redire teneretur. Quod autem ad declarationem Clementis VIII. in contrarium adductam, respondet Roncaglia vel de ea non satis constare, vel Pontificem eo casu ut privatum doctorem fuisse locutum.

81. Quæritur 4. an cum matrimonium est nullum ob aliquod impedimentum, ut revalidetur novo consensu, sublato impedimento per dispensationem, utraque pars conscia esse debeat nullitatis? Affirmant Pontius Less. et Castrop. cum Guttier. Hurt. Comit. et aliis, quia prior consensus præstus a parte quæ ignorabat impedimentum, fuit nullus: posterior vero ejusdem partis etiam nullus est, siquidem cum ignoret nullitatem ma-

trimonii, licet præstet consensum, errat ideo in substantiam, dum intendit consentire in conjugem jam suum. Contra Sotus. Lud. Ledes. Rodriq. Ang. Salma. Jete. dicunt non esse necessariam scientiam nullitatis matrimonii, sed sufficere simplicem consensum præstus a parte in scia, aut expresse, aut saltem signis externis; quia licet prior consensus fuerit nullus ob impedimentum ab Ecclesia appositum, attamen fuit validus lege naturæ; quare sublato impedimento, sufficit prior consensus qui jam perseverat in effectu per copulam conjugalem, aut per cohabitationem, aut per alia signa externa. Et revera Lambert. (postmodum Benedictus XIV.) (1) refert quoddam Breve Clementis XI. editum die 2. april. 1701. ubi Papa revalidavit quædam matrimonia aliquarum nationum, quæ nominabantur *Procuces* et *Quartarones*, nulliter contracta, quin novum exquisierit consensum. Super hoc puncto (quidquid dictum sit in Opere morali) (2) nunc dicimus, quod stante declaratione Benedicti XIV. edita die 27. septemb. 1755. novissime a me inspecta in *Tom. 4. Bullar.* nuperrime typis dato pag. 346. (3) ubi dicitur, facto casu quod quidam vir contraxerat nulliter matrimonium ob impedimentum consanguinitatis, sed bona fide, et conabatur illud roborare in scia uxore ob scandalum quod timebatur separationis; Pontifex dispensasse, et simul etiam declarasse (*vide ibid. §. 7.*) quod cum non agatur de impedimento orto jure divino vel naturali, ut cum datur consensus vivente altero conjugis, aut si est servus ignotus, aut erratur in persona, sed jure ecclesiastico, in eo casu posse quidem Papam matrimonium roborare dispensando a novo consensu præstando a parte ignorante impedi-

(1) Notif. 87. n. 80. — (2) L. 6. n. 4445. — (3) vide Const. etsi matrimonialis, et tenorem subsequentis decreti cum nuper.

tum, pro valido habendo consensum quem illa in principio dedit, qui consensus lege naturæ erat validus; tunc enim Papa aufert impedimentum in radice matrimonii, retrahendo contractum, ac si in principio nullum adfuisset impedimentum: juvat hic verba Benedicti adnotare: *Porro gratia concessa importat dispensationem in radice matrimonii, quæ a romanis Pontificibus concedi consuevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento matrimonii ortum habente, non a jure divino, aut naturali, sed a jure ecclesiastico; et per eum non fit, ut matrimonium nulliter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus de medio tolluntur, qui ob hujusmodi matrimonii nullitatem ante indultam dispensationem, atque etiam in ipso matrimonio contrahendi actu producti fuerunt.* Cæterum cum hæc specialis Papæ dispensatio non intercedit, non est recedendum in praxi a prima sententia, potissimum quia s. Penitentiaria in concedendis dispensationibus pro revalidandis matrimoniis nulliter contractis, expresse apponit clausulam: *Ut dicta muliere (aut viro) de nullitate prioris consensus certiorata, uterque inter se de novo secreto contrahere valeant.* Et hæc, ut probabilis ait Lamb. (1), est conditio positiva, non autem simplex instructio, uti contendebant Sanch. Bonac., etc.; nam juxta jurisperitos ablativum absolutum importat veram conditionem, sicut habetur ex *lib. A. testatore, ff. de Condit.* etc. (2). Hoc tamen intelligitur extra casum urgentis necessitatis, quia in casu quo si, patrefacta nullitate matrimonii, timeretur periculum mortis, aut infamiae, aut scandali, ob separationem, tunc observetur quod dicitur *Tr. 20. n. 57.* ubi dicitur in eo casu posse Episcopum dispensare, et cum necessitas non pateretur moram, juxta id quod dicunt plures dd. potest confessarius

(1) Notif. 87. n. 68. — (2) Lib. 6. n. 4445. in fine.

declarare legem impedimenti tunc non obligare, adeo ut possit matrimonium contrahi, ommissa dispensatione.

82. Quæritur 7. si exigendus est consensus a parte in scia (juxta primam sententiam præcedentis quæsitii), quomodo exigendus? Communis est sententia cum Sanch. Card. Holzm sufficere parti conscie impedimenti, eo per dispensationem sublato, sic dicere: *Tempore quo contraxi tecum, ego verum consensum non præstisti, cum nunc præsto, vis etiam tu eum præstare?* quia consensus datus a parte in scia in hoc casu jam non penderet a primo; et recte potest dici quod consensus nullus, cum contractus sit nullus, non est verus consensus. Ita pariter puto cum Bus. Salm. Caj. Nav. et Trull. sufficere si dicatur: *Ego dubito de valore matrimonii nostri, renovemus consensum:* quia eo casu consensus renovatus jam esset independens a primo. Admittunt etiam multidd. dicere: *Dic mihi, si matrimonium nostrum fuisset nullum, intendis nunc denuo necum contrahere?* Hunc modum ego non admitterem, nisi tantum cum pars ignara ob talem interrogationem de nullitate matrimonii in suspensionem veniret; aliter consensus illius dependeret a primo, et non esset sufficienter validus, juxta in superiori quæsitio dicta. Alii autem admittunt, etiam si diceret: *Si non me accepisset, acciperes nunc?* Aut: *Pro mea consolatione de novo consensum præstemus nostro matrimonio.* Sed istis modis ego penitus non assentior, dum in ipsis consensus certo non facit, ne dependeat a priori. Et tanto minus admittere possum quod tenent aliqui, sufficere solam copulam maritali affectu præstitam. Hoc duntaxat admittunt Sanch. Tourn. Bon. Sot. Cajet. Conin. Salm. Romc. Instruct. pro Confess. tyronibus, et alii communiter in solo casu necessitatis, nempe cum alii modi adhiberi nequeunt sine periculo gravis damni, ut dictum est supra num.

præced. Nec obstat tunc clausula *certiorata parte* requisita a s. Pœnitentiaria, quia in tali casu necessitatis præsumitur, ut sentit Lambertini cum Tiburt. Navar., loc. cit. Ecclesiam velle omiti talem conditionem uti moraliter impossibilem; cum contra sit valde fundata sententia quod sufficiat ad revalidandum matrimonium nulliter contractum sola copula, aut cohabitatio voluntaria, uti habetur ex cap. *Ad id. 21. de sponsal., cap. Insuper 4. qui matrim. accus., etc.* et ex cap. *Significavit, de eo qui duxit*: ubi dicitur quod per cohabitationem, aut copulam conjugalem spontaneam subsequentem matrimonium nulliter contractum ob vim aut metum, roboratum esse intelligitur (1). Vide n. 80.

PUNCTUM VII.

DE DISPENSATIONE SUPER IMPEDIMENTIS MATRIMONII.

83. *In quibus impedimentis potest Papa dispensare (et in quibus Episcopus; remissive ad tract. 20. num. 54. et seq.).*
 84. *De causis justis ad dispensandum: an omnia impedimenta explicanda sint.*
 85. *An omnes circumstantiæ, præcipue incestus.*
 86. *An omnes gradus.*
 87. *De clausulis s. Pœnitentiariæ.*
 88. *De formulis supplicationum.*
 89. *De formula exequendi dispensationem.*

83. Hic prius sermo erit de iis qui dispensare possunt. Et 1. loquendo de iis qui super impedimentis dispensare possunt, certum est Papam posse dispensare in omnibus tam impedimentibus, quam dirimentibus, a jure ecclesiastico ortum habentibus; secus autem in iis quæ sunt juris divini aut naturalis, ut supra dictum est n. 81.; nam juxta sententiam probabiliorum et communiorum Suar. Pont. Castrop. Silvest. Salas etc., Papa licet possit dispensare in iis, in quibus jus divinum oritur a volun-

(1) L. 6. n. 4117.

tate humana, ut in votis et juramentis, non autem in his quorum jus ex sola divina voluntate pendet. Et huic sententiæ favet s. Thomas (2), qui dicit *In præceptis juris divini, quæ sunt a Deo, nullus potest dispensare, nisi Deus, vel is cui specialiter committeret.* Hæc autem specialis commissio, ut Castrop., non habetur præ data Pontifici per illa verba: *Quodcumque ligaveris, etc.* aut per illa alia: *Pasce oves meas*, quia hæc important generalem, sed non specialem commissionem. Dicimus dumtaxat cum Suar. Sot. Nav. Coninch. Valent. et aliis, Pontificem in aliquo particulari casu posse tanquam doctorem universalem Ecclesiæ, et supremum voluntatis divinæ interpretem declarare legem divinam tunc non obligare (3); vide dicta Tr. 2. n. 56. Quoad potestatem quam habent Episcopi ad dispensandum super impedimentis matrimonii, vide fusius dicenda in Tr. 20. *De Privilegiis n. 54. et sequentibus.*

84. II. Loquendo de causis justis ab obtinendam dispensationem super impedimentis dirimentibus, assignantur a dd. sequentes 1. Extinctio magnæ litis, vel odii, vel scandali inter agnatos. 2. Inæqualitas matrimonii, nisi inter consanguineos nubatur ob defectum dotis, aut alterius. 3. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 4. Merita petentis dispensationem. 5. Ætas excedens 24. annos in muliere. 6. Subministratio pecuniæ, quæ a Papa in pietatis opera impenditur, ut communiter admittunt dd. et praxis docet; et aliæ causæ id genus (4).

85. Notandum hic 1. ad hoc ne dispensatio sit subreptitia, in supplicatione explicanda sunt 1. omnia impedimenta consanguinitatis vel affinitatis quæ subsunt, licet sint ejusdem gradus, ut si cognovisset duas sorores suæ sponsæ, sicut communis dicunt Sanch. Pont. Anacl.

(2) 1. 2. q. 97. a. 4. ad 3. — (3) L. 6. n. 4119. et 4120. — (4) N. 1129. et 1130.

Castr. Escob. Conc. Salm. cum Rota Ronc. (contra alios), quia licet talia impedimenta non sint specie diversa, tamen sunt numero distincta, ideoque reddunt dispensationem difficiliorem. Nec amplius de hoc dubitandum est, nam Benedict. XIV. die 30. septemb. 1755. in quodam Brevi, cujus initium. *Etsi matrimonialis, in Bull. edit. Mechl. tom. 2. pag. 254. et est 50, in ord.*, declaravit et statuit irritum fuisse et fore quoddam matrimonium celebratum cum impedimento duplicis gradus consanguinitatis, licet super uno gradu, qui tantum in notitiam pervenerat, a Clemente XII. dispensatum fuisset. Et ita pariter eadem ratione quando impedimenta sunt plura et disparata, v. g. voti et consanguinitatis: sed sunt hujusmodi ut copulata difficiliorem reddant dispensationem, ut si quis vellet ducere consanguineam, cum cujus sorore copulam habuerit, tunc non sufficit se junctim, sed conjunctim oportet petere dispensationem; ita probabilius Salm. et alii cum Salas Rodriq. etc. Excipiunt Coninch. et Aversa, si impedimentum contractum ob copulam cum sorore habitam est occultum, et illud patefacere esset infamiæ, quia tunc, dicunt, potest separatim obtinere dispensationem nempe illam cognationis a Dataria, et illam affinitatis ob copulam a Pœnitentiaria. Sed nos dicimus, quod saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam, debet exponi utrumque impedimentum (1). Si quis autem, obtenta dispensatione in affinitate ob copulam cum sponsæ sorore habitam, iterum illam cognosceret, non indiget nova dispensatione, licet prima jam sit executioni mandata (2), et sicut diximus n. 67.

Debet 2. in supplicatione exponi omnes circumstantiæ quæ accidunt, et quæ reddere possunt dispensationem difficiliorem, et præcipue si intercesserit copula inter cognatos qui

(1) Lib. 6. n. 4138. et 4139. — (2) N. 4140.

matrimonio jungi cupiunt. Et hoc non tantum si illa habita est ut facilius dispensatio obtineatur, uti certum est, sed etiam si hic inis non fuerit præhabitus. uti dicit Sanch. Laym. Coninch. Castrop. etc. (contra Pontium Salmant. et:.) Et de hoc hodie dubium omne cessat, dum declaratum est a Bened. XIV. in Bulla *Pastor bonus*. §. 41. ubi irritum pronunciat matrimonium inter consanguineos celebratum ex dispensatione obtenta, tacito incestu (3). Item, si quis, obtenta dispensatione super gradu prohibito antequam executioni detur, rem habeat cum sponsa, indiget nova dispensatione, ut recte dicunt Sanch. Guttier Gallego etc. contra aliquos, et ita declaravit S. C. mense Maii 1635: nam ex stylo Curia, manifestato novo incestu, Pontifex solet imponere majorem penitentiam, et ampliorem pecuniæ compositionem exigit (4). Secus vero si rem habet post dispensationis executionem, ut probabiliter dicunt Lugo Sanchez Cajet. Arm. et Vega, quia tunc, executâ dispensatione, et ablata prohibitione matrimonii, cessat etiam malitia incestus. Item si quis petit secundam dispensationem, postquam obtinuerit primam super eodem delicto, debet exprimere primam; secus vero, si impedimentum non provent ex aliquo crimine vel ex crimine diverso; uti communiter Coninch. Aver. Salm. et Conc. (5).

86. Explicandi sunt 3. omnes gradus consanguinitatis, aut affinitatis, quibus sponsi conjuncti sunt, tam gradus proximior quam remotior: v. gr. si conjuncti essent in secundo et tertio, aut in tertio et quarto, ut communiter dicunt Pont Silv. Salm. Tourn. etc.; nam etsi dispensatio tantum requiritur pro gradu remotiore, attamen s. Pius V. in suo motu proprio *Sanctissimus* declaravit quod obtenta dispensatione super gradu remotiore, nulla mentione facta proximioris, im-

(3) N. 1134. et 1135. — (4) n. 4144. — (5) n. 4137.

petrandæ sunt litteræ declaratorie super proximioribus. Hæ tamen litteræ si non expediantur, matrimonium erit utique validum, sed illicitum (uti declaravit Benedictus XIV. in Brevi allato n. 83. *Etsi matrimonialis*, cum inserto decreto, *Cum super*, §. 6. referens etiam sic decisum fuisse a S. C. 18. Martii 1722.), modo conjuncti non sint in primo et secundo consanguinitatis aut affinitatis gradu, in quo, sicut refert ibidem Benedictus, protestatus fuit s. Pius, se nolle dispensare, nisi expressus sit etiam primus gradus. Item notandum, quod si forte causa dispensationis cesset ante ejus expeditionem, aut executionem, cessat etiam dispensatio. Secus autem si cessat post executionem, licet nuptiæ adhuc celebratæ non sint, quia tunc jam sublatum est impedimentum. Ita satis probabiliter Pont. Suar. Castr. Salm. Silv. etc. contra Sanch. et Dicast. qui tamen hoc uti probabile etiam admittunt (1).

87. Præterea notandæ sunt clausulæ quæ solent apponi in dispensatione s. Pœnitentiariæ, I. *Si ita est*: in quo fides habenda est postulanti, nisi constet de opposito, ut dicunt Sanch. et Cabass. Sed hic advertendum I. Benedictum XIV. in Bulla *Ad apostolicæ servitutis* sub die 25. Febr. 1742. declarasse expressionem et verificationem causarum ad dispensationis valorem spectare. Si autem sponsi falso exposuissent pauperes esse, et propterea dispensatio concederetur *in forma pauperum*, dispensatio etiam est valida: uti declaravit S. C. Conc. 9. Sept. 1679. apud Monacelli (2). Advertendum I. ad dispensandum super voto castitatis non sufficere simplicem tentationem, sed requiri vehementem incontinentiæ; etiamsi periculum sit unius lapsus, uti recte dicunt Tournely et Pontas (3). II. *Audita prius sacramentali confessione*: juxta igitur hanc clausulam ne-

(1) l. c. n. 4436. — (2) Monac. t. 2. tit. 46. form. 2. n. 33. (3) l. 6. n. 4443.

cesse est ut confessio præcedat ut dispensationi detur executio, ut dicunt Tourn. et Sanch. III. *Sublata occasione peccandi*: intelligitur si occasio est voluntaria, quia si esset necessaria, sufficit (ut ait Tourn.) ut media eligantur, quibus ex proxima fiat remota. IV. *Dummodo impedimentum sit occultum*. quando autem impedimentum putandum esse occultum, jam dictum est n. 77. V. *Injuncta ei gravi pœnitentia*: intellige juxta vires pœnitentis, ut recte notat Tournely, cum Tiburtio et Nav. qui dicit posse imponi, ut per sex menses semel jejuset, aut ter Rosarium recitet qualibet hebdomada, aut frequentet confessionem (quam potest satis esse semel in mense), et hujusmodi. Quod si unquam, addit Tournely, pœnitens jam debitam pro suo peccato pœnitentiam egisset, potest tunc pœnitentia moderari, modo illa non sit injuncta a Pœnitentiaria, tanquam commutatio. VI. *Præsentibus laceratis, sub pena excommunicationis late sententiæ*. Hæ litteræ statim lacerandæ sunt, sed intellige moraliter, nempe intra tres dies postquam executioni demandatæ sunt; et intellige si matrimonium jam contractum erat; secus si adhuc contrahendum est, tunc enim dispensatio occulte asservanda est a paroco, aut saltem adnotari in aliquo libro, qui a nemine alio aspici possit, ad hoc ut, si opus erit (nempe si forte impedimentum fieret publicum), possit de dispensatione impetrata fidem facere (4).

88. Maxime huc refert adnotari formulas ad obtinendam dispensationem a Pœnitentiaria super præfatis impedimentis, aut votis, aut irregularitatibus.

Si petatur dispensatio super impedimentis matrimonii, inius a parte superiori: *Eminentissime, et Reverendissime Domine*. Circa medium:

N. N. Cum carnaliter cognovisset quamdam mulierem, dedit fidem de

(4) N. 4443. in fine.

matrimonio contrahendo N. N. ejus sorori. Et quoniam impedimentum est occultum, et matrimonium si cum præfata sorore non contraheretur, magnum eveniret scandalum, quapropter suppliciter orat Em. C. ut ei dispensationem benigne indulgeat. Responsum dignetur mittere Neapolim (aut Neapoli Salernum) ad Rev... (hic exprimitur nomen et cognomen) *confessarium approbatum. Et id pro gratia habeat etc.* Si vero matrimonium est jam contractum, poterit sic scribere: *N. N. ignarus (aut conscius) impedimenti, contraxit cum muliere, matrem (sive sororem) cujus jam antea carnaliter cognoverat; sed cum impedimentum sit occultum, ideoque cum nequeat sine scandalo separari, supplicat Em. V. pro absoluteione et dispensatione. Responsum, etc.*

Circa vota castitatis aut religionis: *N. N. cum castitatis voto sit obstrictus, et cum in gravi versetur periculo incontinentiæ, suppliciter orat Em. V. ut dignetur oratori a præfato voto dispensationem indulgere, quod matrimonium contrahere possit etc.*

Circa irregularitates: *N. N. Sacerdos incurrit irregularitatem ob homicidium (aut abortum, aut violationem censure) etc. et cum ei imminet periculum infamie, si a celebrando se abstinat, ideo supplicat etc.*

Foris vero in superscriptione: *Eminentissimo ac Reverendissimo Domino Colendissimo.*

Domino Cardinali Pœnitentiario majori, Romam.

89. Confessarius vero cui commissa est dispensationis executio; in dispensando, absoluteione sacramentali imperlita, hæc formula uti poterit: *Et insuper auctoritate apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi) gradus proveniente ex copula illicita a te habita cum sorore mulieris, cum qua contraxisti (aut contrahere intendis) ut matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu, et prolem, si quam*

suscipies (vel suscepisti) legitimam declaro, in nomine Patris, etc. Sed si dispensatio est a voto castitatis dicet: *Insuper votum castitatis, quod remisisti, ut valeas matrimonium contrahere et illo uti in opera que tibi præscripsi dispensando, commuto, in nomine, etc.* Si autem, non obstante voto castitatis, aliquis jam matrimonium contraxisset, dicet: *Item non obstante castitatis voto quod emisisti, ut in matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auctoritate apostolica tecum dispenso, in nomine, etc.*

Si quis autem scire cupiat quibus facultatibus s. Pœnitentiaria gaudeat in dispensando ab impedimentis matrimonii, in casibus papalibus, censuris irregularitatibus, votis, juramentis, restitutionibus incertis, vid. *Tr. 19. n. 148. de facult. s. Pœnit.*

CAPUT III.

De divortio

90. De divortio quoad vinculum.
91. Quoad torum; et quot causis potest fieri divortium. I. Causa delicti. II. Morbi III. Consensus.
92. IV. Timoris damni V. Adulterii
93. Sed 1. requiritur adulterium perfectum, et certum. 2. An teneatur conjux se separare.
94. Casus in quibus non potest separari ab adultera.
95. De jure revocandi adulterum.
96. An possit propria auctoritate.
97. Facto divortio quis conjugum potest religionem ingredi.

90. Divortium bifarium esse potest quoad vinculum, et quoad torum. Divortium quoad vinculum tribus tantum casibus dari potest 1. Si alter conjugum moritur. 2. Si duorum conjugum infidelium alter ad fidem convertitur, saltem si infidelis sine Creatoris injuria pacifice cohabitare renuit. 3. Si antequam consummetur matrimonium, intra primum bimestre ad hunc finem a lege concessum, alter ingrederetur religionem. Itaque inter infideles matrimonium licet sit validum, non tamen est indissolubile;